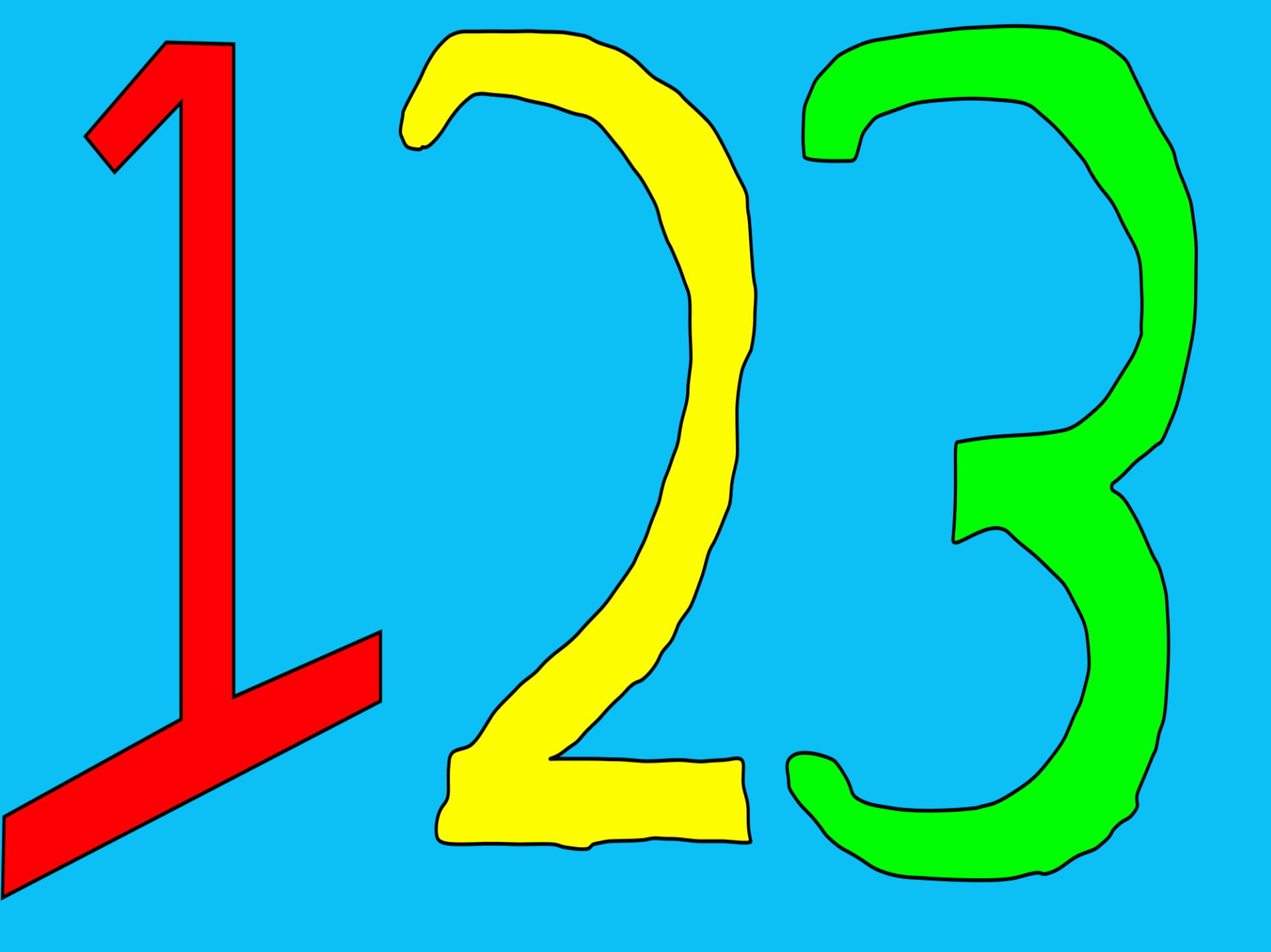

Schaken op meerdere borden

Denkdag Kenniscentrum Vlaamse Steden

7 februari 2017

Antwerpen

2007 - 2011	2012 - 2016	2017 - 2021
Gebiedsgerichte werking		
Participatie		
Management		
Publiek publieke samenwerking		
Wonen	Wonen	
Europa	Europa	Europees beleid & Europese fondsen in samenhang met programma's
Stadsregionale samenwerking	Denken en handelen op stadsregionaal niveau	Bovenlokale en stadsregionale arrangementen
	Demografie en capaciteit -dataverzameling	O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie
	Demografie en capaciteit - Slim verdichten	Multifunctioneel en meervoudig ruimtegebruik
	Demografie en capaciteit - Leegstand & herbestemming	Toekomstgericht herbestemmen
	Transitie en transformatie - Coaltiedenken	Innovaties in de stedelijke administratie
	Transitie en transformatie - Transitiepraktijken in steden	
		Smart Cities
		Samenleven 3.0

EVERY END
IS A NEW
BEGINNING

Samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021: 5 thema's bouwen voort op het werk van vorige overeenkomsten

- Verkennend onderzoek 'Slim verdichten'
 1. Multifunctioneel en meervoudig ruimtegebruik
 2. Toekomstgericht herbestemmen
- Inventariserend onderzoek 'Hoe bouwen steden hun kennis op in functie van beleidsvoorbereiding'
 3. O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie
- Discussieplatform 'Een sterke stad en een sterke stadsregio' en verkennend onderzoek 'Grensoverschrijdend werken: denken en handelen op stadsregionaal niveau'
 4. Bovenlokale en stadsregionale arrangementen
- Verkennend onderzoek 'Coalitiedenken en de implicaties voor de bestuurlijke organisatie'
 5. Innovaties in de stedelijke organisatie

Vijf thema's bouwen voort op het werk van 2012- 2016

Slim verdichten

Op welke vlakken hebben we impact gehad?

- Dat steden enerzijds een gedocumenteerd beeld kregen van zichzelf en anderzijds zicht kregen op het beleid, de aanpak, de knelpunten,... in de 12 andere centrumsteden en VGC zorgde voor intern, bilateraal en collectief leren.
 - Verkennende onderzoeken 'Slim verdichten' en 'Leegstand en herbestemming. Inventariserend onderzoek naar beleid en maatregelen'
- Woorden wekken, voorbeelden strekken.
 - Websites 'Herbestemde kerken' en 'Tijdelijk gebruiken'
- Het beleid pikte de urgentie van de herbestemming van parochiekerken op.
 - Medeoprichter en financier projectbureau haalbaarheidsstudies herbestemming parochiekerken

Vijf thema's bouwen voort op het werk van 2012- 2016

Slim verdichten

Op welke vlakken hebben we impact gehad?

- Steden zijn steeds meer bereid tot het delen van hun kennis en deskundigheid.
 - Workshopreeks 'Instrumentarium slim verdichten' waar steden het op innovatieve wijze inzetten van instrumentarium of ontwikkeld nieuw instrumentarium hebben toegelicht aan de andere steden.
- We zoeken voor het eerst naar oplossingen om leegstand op een geïntegreerde manier in kaart te brengen over bestuursniveaus heen.
 - Haalbaarheidsonderzoek Potentiële Inzetbare Ruimte in Kaart (PIRK)
- Ruimtelijke planners erkennen de taal van de private ontwikkelaars niet voldoende onder de knie hebben.
 - Studiemomenten gebiedsontwikkeling: 'Perceel- en eigendomoverschrijdende gebiedsontwikkeling' en 'Financiële haalbaarheid voor dummies'

Vijf thema's bouwen voort op het werk van 2012- 2016

Hoe bouwen steden kennis op in functie van beleidsvoorbereiding

Op welke vlakken hebben we impact gehad?

- Het verkennend onderzoek 'Hoe bouwen steden hun kennis op in functie van beleidsvoorbereiding' is min of meer ingeslagen als een bom. Deze kritische zelfanalyse van de steden bracht in kaart dat bij heel wat steden nog heel wat werk aan de winkel was. Dat heeft voor een stroomversnelling gezorgd zonder voorgaande in onze werking. Het functioneerde als een echte wake-up call in de steden en VCG.
- Steden leren van steden.
 - Zes workshops 'Meten, weten en beleid' waar Antwerpen, Gent en de VGC het voortouw namen na een rondvraag naar noden bij de steden
 - Drie workshops 'GIS, meer dan een kaartjesgenerator' waar Aalst, Antwerpen, Gent en Leuven de organisatie op zich namen na het opvragen van inspirerende ontwikkelingen in de steden

Vijf thema's bouwen voort op het werk van 2012- 2016

Hoe bouwen steden kennis op in functie van beleidsvoorbereiding

Op welke vlakken hebben we impact gehad?

- De werkgroep 'O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie' is intussen een stevig netwerk dat zorgt voor de verdere uitbouw van deskundigheid in de steden en dit zowel op vlak van ontwikkeling, beheer als interpretatie van data als input voor beleidskwesties.
- De roep om een aantal problemen structureel en met de verschillende stakeholders samen op te lossen klinkt steeds oorverdovender.
 - delen van data (provinciale steunpunten, de Studiedienst Vlaamse Regering en stadsmonitor)
 - de problematiek van softwareleveranciers
 - het afspreken van gelijke definities van indicatoren ,.....
- Visualisatie- en rapportagetools zijn hot.

Vijf thema's bouwen voort op het werk van 2012- 2016

Denken en handelen op stadsregionaal niveau

Op welke vlakken hebben we impact gehad?

- Thema dat al twee samenwerkingsovereenkomsten aan de orde is.
- Van alle thema's die deel uitmaakten van onze werking is hier het minst vooruitgang geboekt en is de impact beperkt gebleven.
- Het verkennend onderzoek werd afgesloten met aanbevelingen naar de centrumsteden en Vlaanderen. Die laatste aanbevelingen werden op de studiedag uitgediept tot een stadsregionale agenda voor Vlaanderen.

Vijf thema's bouwen voort op het werk van 2012- 2016

Coalitiedenken en de implicaties voor de bestuurlijke organisatie

Op welke vlakken hebben we impact gehad?

- De verkennende studie was voor de meeste steden pionierswerk, verliep moeizaam bij tijd en wijlen maar heeft wel een eerste inventaris opgeleverd van coalities in de steden en VGC en een beter begrip wat dingen aanpakken in coalitievorm betekent.
- In het seminarie 'De verhouding tussen burgerinitiatieven en stadsbestuurders: gedwongen huwelijk, LAT – relatie, driehoeksverhouding of liefde op het eerste zicht? stond de tussenruimte (concept om de interacties tussen overheid en de leefwereld van burgerinitiatieven te vatten) centraal. Daarmee kwamen we al dichterbij de impact op onze stedelijke organisatie.

En Europa dan?

- Voor elk van de thema's zal de samenhang met Europees beleid en Europese fondsen worden gezocht.
- Het netwerk van Europawerkers uit de steden 'Interstedelijke reflectiegroep Europa' zet zijn werkzaamheden voort.

Samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021

Drie thema's komen vandaag niet aan bod in gespreksgroepen omdat het vervolgtraject duidelijk en afgebakend is

- Voor het programma '**ruimtelijk rendement**' wordt naast het continueren van een aantal lopende projecten (PIRK, haalbaarheidsstudies herbestemming kerken, onderhoud websites herbestemming kerken, complexe stadsprojecten en tijdelijk gebruiken) verder gewerkt rond het deelthema 'multifunctioneel en meervoudig ruimtegebruik'.

Samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021

Drie thema's komen vandaag niet aan bod in gespreksgroepen omdat het vervolgtraject duidelijk en afgebakend is

- Voor het programma **O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie** wordt grotendeels geopteerd voor continuering van de werkzaamheden binnen de werkgroep waar in functie van beleidsvoorbereiding en - evaluatie zal ingezet worden op:
 - Rapporterings- en visualisatietool
 - Ontwikkelen van een datawarehouse
 - Toegankelijkheid data

Samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021

Drie thema's komen vandaag niet aan bod in gespreksgroepen omdat het vervolgtraject duidelijk en afgebakend is

- Voor het programma **'bovenlokale en stadsregionale arrangementen'** wordt samengewerkt met de vakgroep Publieke Governance, Management en Financiën van de UGent in het kader van het Steunpunt Bestuurlijke Vernieuwing.
- Doordenken van scenario's over stadsregionaal beleid en bestuur, met de gegevens van en toegepast op drie regio's, samen met en ingebed in Vlaamse agenda's (zie bvb: vervoerregio's, regionaal – economische ontwikkeling, Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, zorgregio's...)

Samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021

Vier thema's zijn voorwerp van gesprek vandaag

- **Twee nieuwe thema's**
 - Smart Cities
 - Samenleven 3.0
- **Voortzetting van twee thema's met een vernieuwde invalshoek**
 - Toekomstgericht herbestemmen
 - Innovaties in de stedelijke organisatie
- **Dat levert verschil in focus op voor de gespreksgroepen**

Thema 1

Smart Cities

Een dag uit het leven van.....

De smartphone wekker gaat af om 6 uur. Met de energie app doet Marco de lichten in huis aan. Op de display van de energiemeter leest hij het weerbericht voor vandaag. Een zonnige dag in Rotterdam. Dat komt mooi uit. Vandaag traint hij namelijk voor de marathon van Rotterdam.

Na het ontbijt neemt Marco het nieuws door op zijn smart table. Hij checkt ook even de mails van zijn werk, en schooltijden van de kinderen. Dan krijgt hij een alert van zijn digitale (medische) coach: een app in zijn horloge. Tijd voor de training in het Kralingse Bos!

Marco doet zijn smarthesje aan en fietst door de schemer naar het bos. Door de verlichting van zijn fiets aan te doen heeft hij tegelijkertijd een sensor geactiveerd, die de luchtkwaliteit meet. Op de display van zijn horloge verschijnen de luchtwaarden. De sensor is gratis verstrekt door de gemeente.

Ook in het Kralingse bos zijn sensoren geplaatst. Wanneer Marco in de buurt van zo'n sensor rent, maakt mijn smarthesje contact en zorgt ervoor dat de verlichting aanspringt. Ook krijgt hij zo informatie over de afstand die hij aflegt. Zijn horloge geeft ondertussen aanwijzingen over zijn snelheid.

Als hij bezweet thuis komt leest hij via zijn smartphone de gegevens uit zijn smarthesje uit en stuurt het door naar zijn medische dossier. Na een paar seconden gaat een alert af. Op basis van de hardloop data wordt voorgesteld dat hij een beeldgesprek inplant met zijn dokter. Hij autoriseert de inzage van zijn medisch dossier voor de dokter en vraagt om een consult. Over een uur is de dokter beschikbaar.

Met de handdoek om zijn schouder zit Marco voor de beeldtelefoon en bespreekt met de dokter zijn gezondheid. Analyse van de gegevens heeft duidelijk gemaakt dat zijn bloedsuiker spiegel te hoog is, en ook dat zijn hartslag niet optimaal is. De dokter bestelt de benodigde medicijnen, die meteen ook worden verrekend met de zorgverzekeraar en af te halen zijn in de muurapotheek.

Marco krijgt een sms-je van de apotheker wanneer zijn medicijnen zijn af te halen.

Het is tijd om aan de slag te gaan. Marco werkt voor een bedrijf dat schroeven ontwerpt voor boten. Zij werken aan een nieuw design, dat met 3-d printing wordt gerealiseerd. De grondstoffen komen vandaag per vrachtschip aan, op de Printvlakte III in de haven. De Printvlakte III ligt een flink stuk bij de woning van Marco vandaan. Van tevoren wil hij graag bepalen wat de beste manier is om snel op het werk te komen. Met de snelste route app, die op basis van actuele verkeersdata in de stad werkt, komt hij zonder vertraging bij zijn werk aan.

Begin van de avond rijdt Marco weer naar huis. Feijenoord voetbalt. Daardoor is het drukker dan normaal en loodst de app hem via een andere route naar huis. In zijn straat is het altijd lastig parkeren, maar sinds er parkeersensoren in de lantarenpalen zijn ingebouwd weet de route app niet alleen de kortste route, maar ook waar vrije parkeerplaatsen zijn. Zonder rondjes te hoeven rijden kan Marco meteen in de buurt van zijn huis parkeren.

s' Avonds na het eten krijgt hij op zijn smartphone een bericht van de gemeente. De route van de marathon loopt namelijk langs het huis van Marco. Hij zal met het op- en afbouwen van de route twee dagen niet kunnen parkeren in zijn straat. De gemeente biedt hem ter compensatie gratis parkeergelegenheid in een nabij gelegen parkeergarage.

Vlak voor hij naar bed gaat logt Marco nog even in op het buurtportaal en leest dat die aardige buurvrouw van zeventig drie huizen verderop over twee dagen hulp nodig heeft om naar het ziekenhuis te gaan. Marco ziet dat hij tussen zijn werk door nog wel even tijd heeft om haar te brengen. Voordat hij gaat slapen stuurt hij haar een berichtje dat ze op hem kan rekenen.

Een Smart City, meer dan een buzzwoord

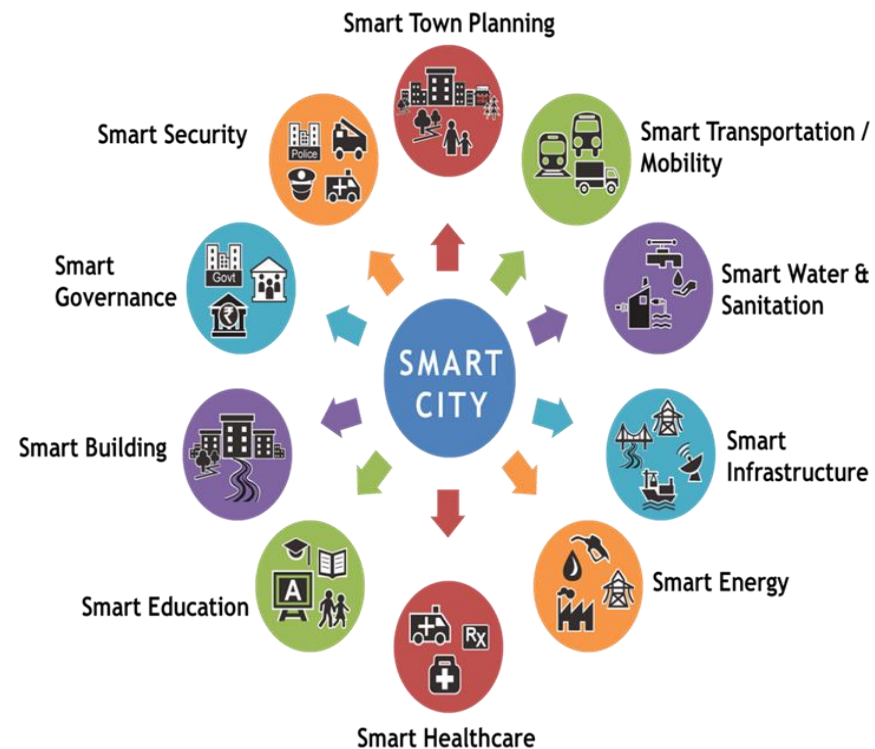
- Smart City is zonder meer ‘in de mode’. Toch lijkt het om meer dan de zoveelste trend of hype te gaan.
- Dat 45 van de 135 inschrijvingen vandaag kozen voor dit thema is een bewijs dat steden dat begrepen hebben.
- De instelling van de Slim in de Stad-prijs in 2015 heeft zeker een boost gegeven aan de bewustwording van de 13 centrumsteden en de VGC.

‘In New York rijden alle taxichauffeurs met een iPhone. Als een taxi door een kuil rijdt wordt dit geregistreerd. De gemeente weet dan dat op die plek de weg moeten worden gemaakt.’

Een slimme stad, wat is dat?

- Smart Cities is geen plaats in een ranking maar gaat over een stedelijke ontwikkelingsstrategie.
- Een slimme stad is een stad die toekomstgericht denkt om maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en de levenskwaliteit van burgers te verhogen.
- Technologie is daarbij een 'enabler'.

'De combinatie van 'handjes en verstandjes' is belangrijk. Demontage en recyclen van machines vraagt voornamelijk nog handwerk.'

Inzetten op samenwerking met Smart Flanders programma

- Verschillende steden organiseren zich momenteel intern op het thema en zetten diverse smart city & open data initiatieven op.
- Die vele versnipperde initiatieven moeten doorgroeien naar grootschaliger projecten om slagkracht te ontwikkelen. Cruciaal daarbij is samenwerking, cf. de zes grootste Finse steden die zich verenigd hebben in één omvattende smart city strategie.
- In Vlaanderen is intussen een aanzet gegeven in die richting met het Smart Flanders programma.

‘Op dit moment komen er 80 objecten per seconde bij die verbonden zijn met het internet’

Wie denkt dat Smart Cities een 'quick fix' wordt, zal bedrogen uitkomen

- Het debat over welke slimme stad we willen zijn, vraagt de betrokkenheid en samenwerking van een groot aantal partijen (quadruple helix). Samenwerking met meerdere (markt)partijen is een van de grootste uitdagingen voor lokale overheden. Zeker als het gaat om samen experimenteren en risico's nemen.
- Slimme oplossingen vereisen politiek en ambtelijk leiderschap, cross-sectoraal werken en kruisbestuiving, interbestuurlijke arrangementen, duidelijkheid over welke rol(len) lokale besturen willen / kunnen / moeten spelen in het publiek – private samenspel
- Lokale overheden staan hier voor uitdagingen die met de huidige organisatiestructuur en verantwoordelijkheden niet meer goed te regelen zijn.

'Je moet er wel een lange adem voor hebben. De gemeente moet dat trekken.

Dat kun je niet aan particulieren over laten.'

Thema 2

Samenleven 3.0

Samenleven 3.0

- Evolutie naar 'majority minority' steden: al sterk in Brussel, Antwerpen, Genk,...
- Diversiteit naar herkomst / afkomst, maar vooral ook diversiteit binnen de diversiteit
- Een talig debat over samen leven

Superdiversiteit

“ Superdiversiteit verandert onze samenleving, het sterkst in de steden. Vele beroepsgroepen ervaren dat dagelijks: kinderverzorgers, leerkrachten, jongerenwerkers, sociaal werkers, verpleegkundigen en dokters, ambtenaren, politiemensen, bus – en tramchauffeurs. De interculturalisering van sectoren als het onderwijs, de sociale sector of de gezondheidszorg is volop aan de gang “

(Geldof, 2016: 165)

Kennis over het micro - niveau

- In een eerste fase kiezen we voor een open start, en plaatsen 'grote' discussies tussen haakjes
- Kennis ontginnen en bundelen op het niveau van praktijken ('micro – niveau')
- Interessante praktijken: niet in de zin van 'gelukt', maar wel nuttig, leerrijk,... ook over de manier waarop dit tot aanpassing in en van organisaties leidt en van stedelijke systemen (zorg, onderwijs, dienstverlening, economische innovatie,...)

Thema 3

Toekomstgericht herbestemmen

Hergebruik is van alle tijden

Basic Fit

Kerk
Privéwoning
Tentoonstellingsruimte
Sport- en fitnesscentrum

Virgin Active Repton Park

Kerk
Ziekenhuis frontsoldaten WOI
Zwembad

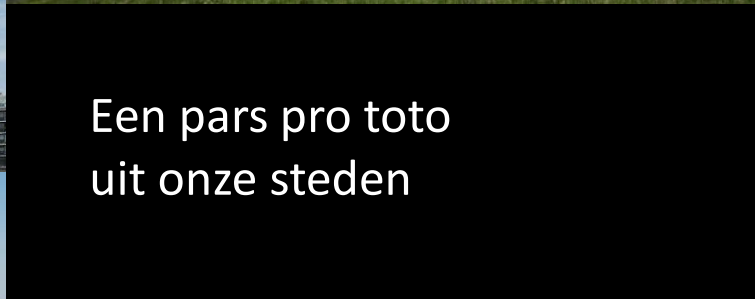
Cultureel Centrum Het Gasthuis

Kerk
Boerderij, washuis, bakkerij en brouwerij
Ouderlingenhuis
Rustoord voor mindervaliden
Stedelijke bibliotheek
Cultureel Centrum Gasthuis

Gemeentelijk administratief centrum Zoersel

Kerk
Klooster met psychiatrische instelling
Ziekenhuis
Gemeentehuis met kantoren voor OCMW, politiediensten en socio-culturele voorzieningen, polyvalente zaal, kloostertuin als informele ontmoetingsruimte tussen administraties en burgers

Erfgoed, lust en last

- Het verkennend onderzoek 'Slim verdichten' sloot af met 11 vaststellingen. Vaststelling 9 kreeg de titel 'Erfgoed, lust en last' mee.
- Steden erkennen het beeldbepalend karakter van erfgoed maar vinden ook dat conserveren inhoudt dat het gebouw op een zinvolle, doordachte en vooral toekomstgerichte manier herbestemd moet kunnen worden.
- Ze pleiten voor een proces dat twee perspectieven in overweging neemt:
 - Het conserveren van de essentie van het erfgoed
 - Het herbestemmen op een duurzame en haalbare wijze in termen van beheer, onderhoud en financiering
- Hoe creëren we meer lust en minder last ?

De beleidsruimte van lokale besturen deze legislatuur aanzienlijk vergroot op vlak van onroerend erfgoed

- In zijn beleidsnota 2014 – 2019 geeft minister Bourgeois aan dat Onroerend Erfgoed deel uitmaakt van een dynamische en ontwikkelingsgerichte maatschappij en hierdoor de facto ook geconfronteerd wordt met de uitdagingen van deze maatschappij.
- Het inbedden van het onroerend erfgoed binnen die noden en verwachtingen is essentieel voor de toekomst.
- In diezelfde beleidsnota staat ook het subsidiariteitsprincipe ingeschreven. De minister wil de lokale besturen activeren om onroenderfgoedzorg op lokaal niveau te versterken.
- Dat vergt een andere manier van werken zowel van de Vlaamse overheid als van de lokale besturen.

Thema 4

Innovaties in de stedelijke organisatie

“ In de contacten met het stadsbestuur werd gevraagd welke continuïteit wij als burgerorganisatie konden verzekeren.

We zijn ondertussen meer dan tien jaar bezig en in die periode zagen we vier verantwoordelijke politici voorbijkomen, allemaal met hun eigen ‘prioriteiten’ (die dat dus uiteindelijk niet blijken te zijn) en we hadden contacten met zeker evenveel ‘verantwoordelijke’ ambtenaren, elk met hun interpretaties en allemaal met de ambitie om ‘van ons te leren’.

We hebben de indruk dat wij meer een factor van continuïteit zijn dan het stadsbestuur zelf “

Burgers, middenveldorganisaties en bedrijven, in allerlei organisatorische varianten, willen en eisen handelingsruimte om zelf maatschappelijke waarden van publiek belang te creëren en zij willen ook waardering voor het feit dat zij coproductent van publieke waarden zijn.

De verhouding met de lokale overheid is doorgaans nogal dubbel: eerder omhelzing en omklemming dan gelijkwaardigheid. Maatschappelijke initiatieven worden voortdurend de maat genomen naar formele richtlijnen en naar de eigen prestatie – eisen van de overheid.

Alsof deze initiatieven uitvoeringsorganisaties zijn van de overheid in plaats van zelforganiserende clubs die uit eigen beweging publieke waarden creëren.

Deze gepolitiseerde, hiërarchische en
risicomijdende stedelijke organisatie staat haaks
op de bewegingen in de samenleving

Van Spijker, W., F. Van Eerkeel en P. Tops (2016), Nieuw Publiek
Werken. Een verkenning van ambitie, Van Vieren Community

Stedelijke organisaties innoveren

- Traditie van sectorgebonden, hiërarchische organisaties, beperkte capaciteit
- Evoluties zijn bezig: ICT en dienstverlening; projecten en programma's, verzelfstandigde entiteiten, het belang van veldwerkers ('street level bureaucrats')
- Stadsbesturen in en bevraagd door netwerken en coalities, soms ook in aparte organisatieverbanden

Stedelijke organisaties innoveren

- Kunnen we doordenken: in welke richting zien we de stedelijke organisatie als geheel evolueren?
 - Denken en organiseren we al anders dan sectorgebonden?
 - Waar neemt de logica van samenwerking het over op de interne logica's en verhoudingen? Welke (f)actoren helpen daarbij?
 - Innoveren en publieke waarden waarborgen (rechtsgelijkheid, rechtzekerheid, rechtsbescherming)

Stedelijke organisaties innoveren

- Kunnen we doordenken over het politieke systeem:
 - Innoveren van werking gemeenteraad en college
 - Functioneren van politieke partijen in de stad
 - Bevoegdheidsverdeling over schepenen met 'hun' diensten
 - Ambtenaren als publieke ondernemers, werkend voor de gemeenschap (in plaats van 'Planning en Control': 'Sense en Respond')

Stedelijke organisaties innoveren

- Durven we radicaal doordenken:
 - Is de grootste innovatie eventueel het afbouwen van de eigen dienstverlening en meer uitbesteden (aan burgers, aan coalities, aan bedrijven,...)
 - Durven we de 'right to challenge' (en de 'duty to accept') aan? Het bestaat al, meer van dat?
 - Van 700 naar 9: het 'Weston' – syndroom als inspiratie of als nachtmerrie?

KENNISCENTRUM
VLAAMSE STEDEN